

Tommy Gustafsson & Klara Arnberg, *Moralpanik och lågkultur: Genus- och mediehistoriska analyser 1900–2012* (Stockholm: Atlas 2013). 231 s.

Nya medier upplevs ofta som farliga, för publik såväl som samhälle. När de väl etablerats kan det tvärt om vara en fara att inte konsumera dem. Romanser och tidningar har genomgått en sådan omvandling, från skadliga och samhällsfarliga till något nödvändigt för bildning och demokrati. De medier som Tommy Gustafsson och Klara Arnberg undersökt har inte gjort samma resa, men vissa av dem har successivt fått högre status. I sin kartläggning av moralpanik kring nya medier har författarna valt att analysera filmen kring 1910, serietidningsdebatten under 1950-talet, videoväldsdebatten 1980, samt reaktionerna mot TV- och datorspel under 2000-talet.

Det är inte självklart att använda begreppet moralpanik i historiska studier. Snarare än att försöka förstå dem som en gång upprörts av det som idag ter sig harmlöst tenderar begreppet att förlöjliga kritikerna som irrationella redan på förhand. Författarna menar emellertid att det ändå finns poänger med att tala om moralpanik. Vad de vill komma åt är den strävan efter makt och disciplinering som kritiken är ett uttryck för. För att förstå och förklara positionerna har de olika panikerna kontextualiserats. Detta tydliggör vilka värden som man slagit vakt om, och vad som upplevts som hotfullt. I analyserna läggs särskild vikt vid genus, men också klass, generation och nation. Författarna avhåller sig ifrån att raljera, utom möjligen när det gäller 2000-talets datorspel, där analysen bär drag av att själv vara ett debattinlägg.

Arnberg och Gustafsson ansluter till sociologisk forskning som betraktat moralpaniken som drama, med fasta faser och karaktärer. Efter en inledande inventering av problemen (som förvrids och överdrivs) följer en första reaktionsfas där nyhetsmedier och allmänhet reagerar och utkräver ansvar. Därefter följer en andra reaktionsfas där åtgärder vidtas, polisiära, politiska eller symboliska. Återkommande karaktärer i dramat är moralentreprenörerna, (självutnämnda) experter som är drivande i kritiken och får tolkningsföreträde i debatten. Konsumenterna av de kritiserade medierna blir både offer och missbrukare. Folkdjävlar är den, dem eller det som kritiken riktas mot, och de framstår ofta som samhällsfiender. Att en färdig mall används för att undersöka debatter i kontextualiserande analyser kan tyckas något märkligt, att det som ska visas förutsätts redan från början. I praktiken används scheman och kategorier mer flexibelt. Syftet är inte att belägga modellens giltighet utan att undersöka vem som fick tolkningsföreträde, vilka värden de ville värna om och hur de definierade hotbilder.

Nedslagen under 1900-talet och det tidiga 2000-talet tydliggör det återkommande. Medieutvecklingen är alltid omvälvande, innehållet alltid allt grövre. Med denna hastighet finns ingen tid att utreda, något måste göras

nu. Gemensamt för debatterna är att ett mindre urval extrema exempel får illustrera medierna som helhet. Folkdjävlarerna är både medierna i sig och de ekonomiska intressen som importerat och distribuerat – hoten tycks alltid komma utifrån. Offren är i bokens exempel barn. Barnen själva får sällan uttala sig, deras intressen företräds av dem som vet bättre, moralentreprenörerna. Mediekritik av detta slag förutsätter en linjär kommunikationsmodell med en mottagare som är både passiv och aktiv. Mottagandet är passivt eftersom publiken suger åt sig innehållet, men resultatet är en oönskad aktivering eftersom barn kopierar de handlingar de tagit del av via mediet.

Denna publiksyn förklarar också hur hoten mot genusnormerna uppfattas. Det skadliga medieinnehållet utgörs främst av våld, men även sex. Författarna menar att det mest är pojkar som antagits vara i farozonen. Medierna har hotat att göra pojkar våldsamma, kriminella och sexuellt aggressiva. Men också motsatta farhågor har förekommit, att medier riskerat göra pojkar förslappade och mer intresserade av tidningarnas pinuppor än att hitta flickor passande för giftermål. När flickor pekats ut som offer har det handlat om att erotiska skildringar gjort dem sexuellt aktiva. Att nya medier på detta sätt hotat traditionella genusnormer menar författarna har sin förklaring i värnandet om nationen. Nationens överlevnad, och välfärdsstatens uppbyggnad, krävde män som var beredda att försvara landet och ta över som morgondagens ledare och arbetare. Flickor har på motsvarande sätt förväntats bli ansvarstagande mödrar. Vad som stått på spel i debatterna är inget mindre än nationens överlevnad.

Flera argument och upplevda faror återkommer gång på gång. Men det finns också skillnader mellan debatterna. En intressant skillnad gäller nyhetsmediernas ställning. Moralpaniker tycks vara beroende av att det endast är några få röster som hörs, och att dessa röster ges stor spridning. Idag finns det emellertid utrymme också för motrösterna, samtidigt som mediemångfalden gör att kritikerna inte får samma genomslag. De stora mediepanikerna tycks med andra ord vara ett 1900-talsfenomen.

Bokens analyser är övertygande och lätta att följa. Resultaten framstår emellertid inte som särskilt omvälvande utan bekräftar i hög grad vad tidigare forskning redan visat. Även om ambitionen förmodligen inte har varit att skriva ett debattinlägg är det som ett sådant boken har sin största styrka. Den visar tydligt vad vi har att lära av historien nästa gång någon varnar om farorna med nya medier: Att vi bör besinna oss.